

ПСИХОЛОГІЧНІ КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Петренко І.В.

*кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник лабораторії психології спілкування
Інституту соціальної та політичної психології
Національної академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна*

Під час стрімких суспільних перетворень об'єктом технологізації все частіше стають найрізноманітніші сфери соціального життя людини. Невпинно підсилюються процеси соціальної інтеграції і дифузії між цивілізаційними, суспільними та культурними системами, завдяки чому прискорюються мутації, відбуваються запозичення різноманітних знань, розширюються можливості для застосування інноваційних соціальних технологій, поміж них і психологічних. Подолання кризових суспільних явищ, в тому числі й соціальних конфліктів, пов'язується, насамперед, з кардинальним оновленням соціальних систем, підвищенням ефективності і якості соціального управління, розширеним застосуванням процесів самоорганізації й самоуправління особистості. Тим самим, проблема розробки і впровадження комунікативних психологічних технологій у різноманітні сфери перетворювальної діяльності людини стає вельми актуальною, а процес технологізації соціальних систем перетворюється на одну з провідних тенденцій світового суспільного розвитку.

Під *соціально-психологічною технологією* розуміється, *по-перше*, ряд наукових принципів про засоби і процеси багаторазового отримання кінцевого результату діяльності; *по-друге*, сукупність організаційних методів для досягнення мети діяльності; *по-третє*, комплекс наукових знань щодо визначення шляхів і прийомів ефективного виконання роботи в економічній, політичній, соціокультурній, інформаційній, освітній, управлінській областях.

Іншими словами, соціально-психологічна технологія – це ефективний *спосіб* здійснення людиною діяльності задля досягнення суспільно значущих цілей шляхом раціонального її розподілу на процедури і операції з подальшою їх координацією і синхронізацією. Така технологія, як зазначається в літературних джерелах, існує в двох формах: як *програма*, що зумовлює спрямованість і зміст діяльності, має у своєму складі процедури і операції (способи діяльності), так і сама *діяльність*, що відбудовується відповідно до цієї програми. Окрім того, соціально-психологічна технологія є *елементом культури* і з'являється на підґрунті відповідного соціокультурного середовища еволюційним шляхом, або ж формується за її законами як штучне утворення [1, с. 159-160].

Найбільш загальне метапредметне визначення поняття «технологія» полягає в тому, що вона являє собою науково та/або практично обґрунтовану систему діяльності, яку застосовує людина з метою перетворення оточуючого середовища для продукування матеріальних чи духовних цінностей [3, с. 3]. *Об'єктом* теорії соціально-психологічних технологій є людина, особистість, соціальна група, спільнота, держава, соціальний простір, соціальні зв'язки і відносини, які знаходяться в динаміці, тобто перебувають в стані безперервних змін під впливом соціального середовища. *Предметом* її вивчення є можливості і якості соціальної технологізації суспільної життєдіяльності, інтенсивність і ефективність цього процесу, а також проблеми відповідності соціальних інститутів, форм і методів їх роботи об'єктивній потребі людини в самореалізації, у розвитку як свого творчого потенціалу, так і потенціалу групи, спільноти, до яких вона належить.

Соціально-психологічна технологія, створення якої відбувається завдяки акумулюванню даних психологічних, соціальних, управлінських і природничих наук, в освітньому просторі має спрямовуватися на:

– розробку і застосування методів, засобів (інструментарію) щодо забезпечення навчального процесу;

– процес міжсуб'єктної комунікації або спосіб розв'язання навчальних завдань;

– вивчення закономірностей конструювання оптимальних навчальних систем.

Соціально-психологічна технологія у системі освіти визначається як науково обґрунтована система функціонування усіх компонентів педагогічного процесу, що запрограмована у просторовому й часовому вимірах, і веде до очікуваного результату навчальної діяльності.

Можна виокремлювати такі соціально-психологічні технології залежно від рівня їх реалізації в освітньому середовищі (див. рис.).

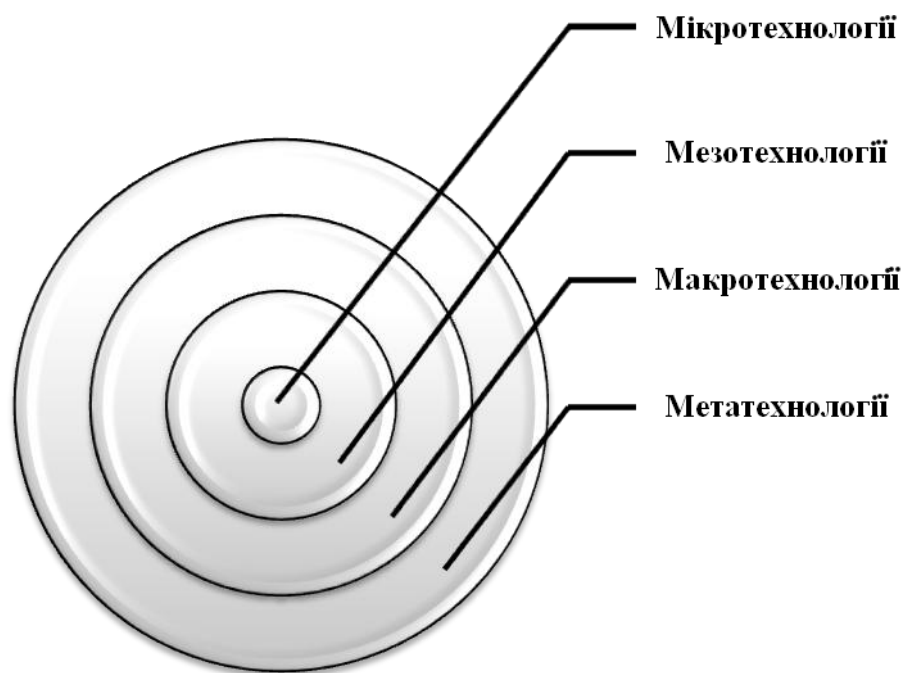

Рис. Види соціально-психологічних технологій залежно від рівня їх реалізації у просторі освіти

- *Метатехнології* – сукупність методів або система діяльності, що охоплює загальні, цілісні соціально-психологічні процеси на глобальному рівні їх реалізації (наприклад, технології щодо здійснення державними інституціями соціальної політики в гуманітарній сфері).

- *Макротехнології* (галузеві технології) – методи або процедури цілеспрямованої взаємодії соціальних суб'єктів, що реалізуються у межах окремої, наприклад, освітньої галузі.

- *Мезотехнології* (модульно-локальні технології) – засоби організації перетворювальної діяльності щодо окремих частин (модулів) цілісного, наприклад, навчально-виховального процесу з метою вирішення окремих, локальних методичних, дидактичних або розвивальних завдань.

- *Мікротехнології* – технології, що розкривають сутнісну характеристику діяльності особистості у навчально-виховному процесі та реалізуються у ході вирішення специфічних оперативних завдань на індивідуальному рівні міжсуб'єктної взаємодії.

Комунікативна соціально-психологічна технологія у просторі освіти визначається як спосіб, сукупність прийомів практичної реалізації особистістю принципу комунікативності за такими параметрами:

- умотивованості як функціональної обумовленості будь-якого мовного вчинку особистості та її діяльності в цілому;

- цілеспрямованості як наявності мовної стратегії і тактики, орієнтації на кінцеву мету спілкування;

- особистісного сенсу комунікативної діяльності;

- індивідуального ставлення суб'єктів навчальної діяльності до всього, що становить собою освітній процес;

- контактності (емоційної, смислової, особистісної) суб'єктів у комунікативному процесі;

- діалогічної партиципації або залученням суб'єктів до процесу спілкування задля досягнення спільної мети (взаєморозуміння);

- взаємодії учасників освітнього комунікативного процесу (координація, взаємодопомога тощо);

- ситуативності як співвіднесення комунікативного процесу з ситуацією;

- проблемності як способу організації, ведення та інтерпретації процесу спілкування в освітньому просторі;

- взаємозв'язку спілкування з іншими видами діяльності – навчально-пізнавальної, трудової, побутової тощо;

– функціональності як визнання провідної ролі функції, а не форм мовних одиниць;

– новизни як перманентної варіативності всіх компонентів освітнього процесу;

– евристичності як можливості суб'єктів створювати знання в процесі спілкування, самостійно вирішувати питання, що при цьому виникають [2, 3].

Звідси виникає необхідність у систематичному оновленні технологічних процедур, враховуючи накопичений досвід і нові наукові досягнення. Таке бачення дає можливість означувати соціально-психологічну технологію не стільки як систему з жорсткою регламентацією і організацію суспільного життя, скільки як засіб його стимулювання до самовдосконалення, саморозвитку і самоорганізації. У цьому сенсі йдеться про способи вирішення соціальних проблем на засадах гуманізму, духовності, діалогу, співтворчості, свободи вибору, відповідальності, незалежного пошуку істини, моральності, рівноправності, єдності зовнішнього і внутрішнього, гармонії матеріального і духовного, особистісного і суспільного.

Список використаних джерел:

1. Дудченко В. С., Макаревич В. Н. Социоинженерная деятельность, социальное проектирование, социальная технология / В.С. Дудченко, В. Н.Макаревич. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 271 с.
2. Петренко І.В. Дослідження процесу діалогічної партиципації у просторі освіти / І.В. Петренко // Актуальні проблеми психології: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія: зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України/ за ред. С.Д. Максименка. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2015. – Т.V. – Вип. 15. – С. 183-190.
3. Селевко Г.К. Альтернативные педагогические технологии / Г.К. Селевко. М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 224 с. (Серия «Энциклопедия образовательных технологий».).